

Op de foto:
 “Bij een windkracht lager dan vier, rol ik de zeilen los. Met lusjes haak ik ze aan de wieken, de wind drukt ze vast op het bekwerk. Neemt de wind toe, dan draait de molen snel genoeg en rol ik ze weer op. Dat steekt heel nauw. Ik houd de molen en de lucht continue in de gaten, bij veranderingen moet ik precies op tijd ingrijpen. Soms een kwestie van halve minuten. Als je te lang wacht, kan de molen op hol slaan. Gelukkig is dat nooit gebeurd. Deze molen maakt deel uit van de molenviergang Aarlanderveen, de enige ter wereld die nog werkt. Vier molens draaien naar elkaar toe en elke molen brengt het water een stukje hoger. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt blijft de molen in bedrijf. Gelukkig maar, ik houd van de onvoorspelbaarheid en het afwisselende. Ook al maal ik niet dagelijks, ik ben 365 dagen per jaar molenaar.”

Joban Slingerland (51), molenaar

Donatus
 verzekert
 vertrouwd
 sinds 1852

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Monumenten worden met veel zorg omgeven door eigenaren en beheerders. Dat is belangrijk en nodig. Net als het kiezen van de juiste verzekering. Al sinds 1852 heeft Donatus ervaring in het verzekeren van monumentale kerken en gebouwen. Als onderlinge maatschappij werken wij zonder winstoogmerk. Wij hebben dan ook geen klanten, maar leden. Maak vrijblijvend kennis met Donatus. Onze expertise zal u verbazen en verrassen, evenals onze jaarlijkse premierestitutie.

Wiek & Rad

33e jaargang
 2014 - 1

Orgaan van de stichting “De Overijsselse Molen”

Bi'j de Watermölle

Restaurant & Hotel Bi'j de Watermölle
Watermolenweg 3
7481 VL Haaksbergen
Telefoon 053-5729250
Telefax 053-5729205
E-mail: info@watermolle.nl
www.watermolle.nl

Ook uw adres voor:

High-tea
Koffietafels
Brunch
Buffetmenu
Hapjesbuffet
Tapasbuffet
Stamppotarrangementen
Trouwen op locatie
Hotelverwenarrangementen
Vergaderarrangementen

Restaurant Den Haller
www.denhaller.com
denhaller@online.nl
0547-351287

Sfeervol gelegen naast de watermolen.

Openingstijden:
maandag en dinsdag gesloten.

Voor lunch, koffie en kleine kaart van 12.00 tot
17.00 uur. Diner vanaf 17.30 uur.

STICHTING "DE OVERIJSSELSE MOLEN"

P. van der Vinne
Voorzitter
Vasserdijk 18
7664 VH Manderveen
tel. 0546-681257
pieter@akkerbouwbedrijfvandervinne.nl

A. Boukes
Secretaris
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-4652860
a.boukes@home.nl

R.J. Roose
Penning-
meester
Jan Schamhartstraat 85
8121 PA Olst
tel. 0570-562497
r.roose@daxis.nl

H. van der Aa
Bestuurslid
Hobergenstraat 73
7665AD Albergen
tel. 0546-441507
hjvdad@hetnet.nl

J.H. Kuiper
Bestuurslid
Stokersdorpweg 24
7532PT Enschede
tel. 0534 - 610710
kuiper.jh@hetnet.nl

E. Ekker
Bestuurslid
Porporastraat 80
8031 HS Zwolle
tel. 038-8509287
eelco@ekkerbouwenmonumentenadvies.nl

C. de Regt
Bestuurslid
Molendijk 39
7591 PT Denekamp
tel. 0541 294 202
info@rodewangen.nu

J. Abbink
Technisch
medewerker
p/a Het Oversticht
postbus 531
9000 AM Zwolle
038 421 3257
jabbink@oversticht.nl

Website van de stichting en contact

R. Roose
Webmaster
www.molensinoverijssel.nl
info@molensinoverijssel.nl

Molenboeken winkel

J. Poot
Zilver Schoon 23
8265 HD Kampen
tel. 038-3315638
sjpoot@solcon.nl

Gilde van Vrijwillige Molenaars

E. Blenke
Secretaris
Erve Stroomboer 72
7623 JB Borne
tel. 074 - 8500346
molenaarsinoverijssel@molenfotos.nl

Vereniging De Hollandse Molen

Zeeburgerdijk 139
1095 AA Amsterdam
tel. 020-6238703

Werkgroep Overijsselse Molendag

Dick ter Harmsel
dterharmse@home.nl

R. Roose
r.roose@daxis.nl

Wiek en Rad redactie en vormgeving

C.J.C. Scherjon
Jupiterstraat 34
8303 ZV Emmeloord
tel. 0527-615798
wiekenrad@gmail.com

Molenrad vroeg voorbeeld hergebruik materialen

Restanten van een oud molenrad dat dienst heeft gedaan als fundering.

In de loop der voorbije eeuwen zijn duizenden molens aan sloop ten offer gevallen. Overeenkomstig het principe dat de een zijn dood de ander zijn brood is werd veel van het sloopmateriaal gebruikt om andere molens er mee op te knappen. Een vroege vorm van hergebruik van materialen. Maar niet alleen molens profiteerden van de vrijkomende materialen, zoals te zien is in het museum in Assen. In de hoofdstad van Drenthe heeft ooit een watermolen gedraaid. Deze molen – waarschijnlijk in bezit van het klooster Maria in Campis in Assen – heeft daar in elk geval tot 1645 gestaan zoals uit schriftelijke informatie blijkt. Tegen die tijd verkeerde hij al in een ernstige mate van verval en is uiteindelijk gesloopt.

De adellijke familie Ubbema kwam tot de conclusie dat veel materiaal heel goed opnieuw gebruikt kon worden en bouwde er een nieuw huis van. Dat huis bestaat al lang niet meer maar bij opgravingen in 1986 bleek dat voor de fundering van dat huis gebruik is gemaakt van verzaagde delen van een waterrad van die molen.

Voor het museum aanleiding om een stukje molenhistorie museaal vast te leggen.

Peter van der Molen

Colofon

Wiek en Rad is het kwartaalblad van de stichting “De Overijsselse Molen” en is een brug tussen het molenveld en donateurs van molens in Overijssel. De stichting tracht zo goed als mogelijk de belangen te ondersteunen van ons molenbezit en dit cultureel erfgoed in goede staat door te geven aan komende generaties.

Secretariaat:

mr. A.E.W. Boukes
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-465 28 60/038-499 87 85
a.boukes@home.nl

Donateurs ontvangen 4 keer per jaar Wiek en Rad (€20,00 per jaar). Donateur kunt u worden door zich aan te melden via de website www.molensinoverijssel.nl

of schriftelijk via ons secretariaat:
stichting “De Overijsselse Molen”
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
Bankrekening van de SOM
NL34 RABO 0128690410

molen de Weerd in Meppel.

Redactie

Kees Scherjon
wiekenrad@gmail.com
Peter van der Molen
prvandermolen@versatel.nl
Ruud Roose
r.roose@daxis.nl
Sjaak Poot
sjpoot@solcon.nl

Kopij naar:

Kees Scherjon
Jupiterstraat 34
8303ZV Emmeloord
wiekenrad@gmail.com
r.roose@daxis.nl

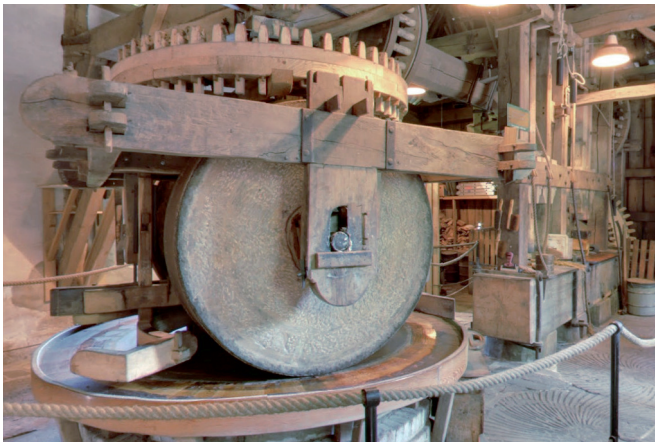
De redactie stelt het zeer op prijs als u artikelen over uw molen of molengebeurtenissen naar ons opstuurt.

Tekst graag als Word document en elk plaatje of foto als een JPEG bestand niet groter dan 2,5 MB.

Wie kan ons helpen?

In het verleden is Het Oversticht betrokken geweest, onder andere de heer R. Steenbergen, bij de restauratie van de Noordmolen te Ambt Delden.

Misschien kan iemand mij inlichtingen verstrekken over een molensteen die ligt in de vloer van de Noordmolen. Het is een kollersteen met een diameter van ca. 205 cm. en ingehakt een huismerk en een jaartal van 1741. (foto onder)

Ik ben op diverse manieren aan het zoeken waar deze steen vandaan komt, maar tot heden zonder succes. De steen is hoogst waarschijnlijk niet van de Noordmolen, omdat deze een diameter van circa 143 centimeter hebben. Ik denk zelf dat de steen van een windmolen afkomstig is omdat hij bijzonder groot en daardoor zwaar is. Het lijkt op een blauwe hardsteen. In de omgeving van Delden hebben naar mijn weten geen wind-olietmolens gestaan ouder dan 1741.

Als iemand iets over deze steen kan vertellen, neem dan contact met ons op. Wij zijn u daarvoor erg dankbaar.

Email: info@noordmolen-twickel.nl
Noordmolen Noordmolen 5, 7495VK, Ambt Delden

Jan Hilverdink (één van de molenaars Noordmolen)

Inhoud van dit nummer:

Maalstenen in het Archeologisch Depot voor Bodemvondsten uit Overijssel	4
Extra middelen molenonderhoud	6
Arbo wetgeving nog steeds van kracht	6
Gens gevallen deel 3	8
Verskillende wieksystemen op diverse molens 1	10
Ter nagedachtenis aan Herman Soer 1938 - 2013	12
Molen Fakkert opent haar molenschuur	12
Weer “vier winden” op het gevlucht	13
Geschiedenis van de SOM 1964	14
Echte molenstroom uit ouderwetse molen is mogelijk	17
Malende visser of vissende molenaar	17
Molenaars Leemansmolen vinden steeds nieuwe uitdagingen	18
Hendrik Schoenmaker (94) halve eeuw SOM-donateur	21
Willemien en Jeanet houden de wind eronder	22
Watermolen als Handwerkmuseum	23
“Een strop, wat levert het op”	24
Molenrad vroeg voorbeeld hergebruik materialen	26
Wie kan ons helpen?	26

ISSN: 1384-0711
Copyright © Stichting “De Overijsselse Molen”.
Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Met medewerking van:

Jan Jansen
Wim Ruiter
Jan Kuiper
Ben Trienekens
Hans Schouten
Jan Hilverdink
Marisca Kasper - Damman

Geachte donateur.

De stichting wordt net als u geconfronteerd met oplopende kosten. Een onderdeel daarvan is de porto voor het versturen van brieven waarin wij u vragen de jaarlijkse donateursbijdrage te voldoen. Nu zeer velen van ons over internet beschikken is het mogelijk deze portokosten te verminderen door dit verzoek digitaal te gaan doen. Daarom vragen wij u, indien nog niet gedaan, Uw E-mailadres door te geven aan de penningmeester.

Wij verzekeren u dat de adressen nooit voor andere doeleinden worden gebruikt dan communicatie tussen de stichting en U. Bij voorbaat dank.

Ruud Roose
Penningmeester
r.roose@daxis.nl

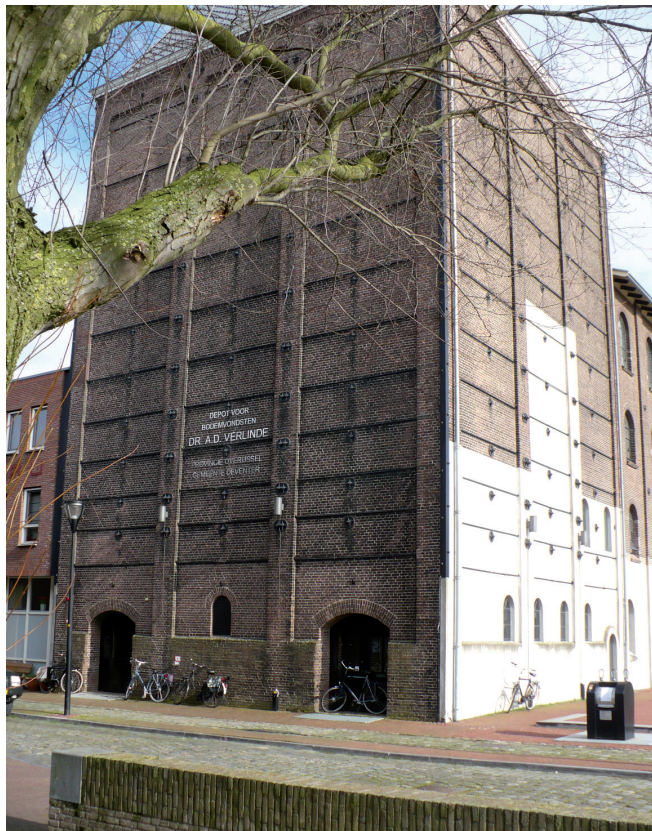
Maalstenen in het Archeologisch Depot

Als jochie van een jaar of acht, negen was ik met vriendjes aan het pootjebaden in de voormalige Zuiderzee. De grond waarop je liep was zacht en de modder sijpelde tussen je tenen door. Soms trapte je op stenen. Die waren jarenlang plat gepolijst door water en zand. Zo'n steen haalde je naar boven, want die stuiterde wel drie of vier keer zo mooi over het water bij een goede worp. Op een andere plek bleef die steen weer jaren liggen.

Op een keer raakte mijn voet weer een "steen". Deze keer was het een hele grote toen ik hem onder water vandaan probeerde op te rapen. Maar het was geen steen: 't leek op een stenen vaasje of kruikje. Ik spoelde het schoon in het water. Het was iets beschadigd aan het voetje en miste een oortje en het was ongeglazuurd. Voor mij was het een schat uit het water. Iets bijzonders? Met het "vaasje of kruikje" ben ik naar een kunstschilder in ons dorp gegaan. Volgens mij had die verstand van oude voorwerpen want hij schilderde altijd stillevens. "Niets waard joh, kijk maar: daar is het kapot en daar..... zet maar in de vensterbank bij je moeder thuis". Hevig teleurgesteld fietste ik naar huis en smeed het vaasje / kruikje in de bosjes. Aan dit verhaal moest ik opeens denken toen ik in het archeologisch depot in Deventer rondliep.

Archeologie is eigenlijk het samensmelten van twee Griekse woorden. Het woord archaeos en logos ofwel oude kennis.

Archeologisch depot Deventer

Vind je een voorwerp in de bodem maakt het iets duidelijk over vroeger, over heel lang geleden. Het kan je iets vertellen hoe de mensen vroeger hebben geleefd. En welke gebruiksvoorwerpen er waren om te overleven. Het gaat dan vaak om objecten van aardewerk, glas, metaal of steen. Bij graafwerkzaamheden, bijvoorbeeld bij wegen of bij stadsuitbreidingen kan men dit soort voorwerpen tegenkomen. Die gevonden stukken moeten bewaard blijven en niet zoals mijn "vaasje" in de bosjes terechtkomen.

Kastnummer, vaknummer: het is zo gevonden

In Deventer is zo'n archeologisch depot waar gevonden voorwerpen uit de provincie Overijssel worden opgeslagen en bestudeerd. In een voormalig graanpakhuis liggen duizenden archeologische vondsten.

Die graansilo werd in 1899 gebouwd voor de firma Weijers, die er een stoomgrutterij had en diverse meelsoorten voor diervoeders mengde. Tot 1987 is de silo in gebruik gebleven. Dit was een uniek gebouw welke op de rijksmonumentenlijst werd geplaatst. De provincie Overijssel en de gemeente Deventer hebben het mogelijk gemaakt dat de silo nu wordt gebruikt als archeologisch depot. De inrichting van het gebouw is zo gedaan dat de oude elementen van de schachten en houten wanden van de silo bewaard zijn gebleven. De vloeren zijn gemaakt van metalen roosters waar je door kunt kijken en zien hoe geweldig hoog deze silo was. Op de vloeren zijn stellingen geplaatst waar in speciale bakken en dozen de bodemvondsten zijn opgeslagen en gerubriceerd.

Mijn belangstelling naar deze bodemvondsten ging uit naar maalwerktuigen. In het depot liggen diverse zeer oude wrijfstenen en handmaalstenen waarop men vroeger het graan maalde. Eigenlijk de keukenmachines uit de prehistorie. Deze wrijfstenen zijn gebruikt voor het malen van zaden. Bij deze wrijfstenen spreekt je ook over een ligger en een loper. De ligger is een platte iets holle steen van ongeveer vijftig centimeter lang en dertig centimeter breed. Daarover werd de loper gewreven van een

malen met een wrijfsteen

De Grote Geesterse in de steigers eind 2013

Voor specifieke werkzaamheden betreffende molentechnische zaken wordt een beroep gedaan op een molenmaker. In de vier weken dat de steiger om de molen heeft gestaan was dat niet noodzakelijk.

In die tijd heeft het bestuur niet stilgezeten. Het heeft een beroep gedaan op diverse fondsen en is een huis-aan-huisactie gestart: "Word vriend van de Molen". Wie de Grote Geesterse Molen een warm hart toedraagt, kan 'Vriend' worden door met minimaal €10,00 per jaar de molen te steunen. Waren er vorig jaar augustus nog 256 "Vrienden van de molen", nu zijn er dat bijna 300.

De nieuwe schaliën gemonteerd. Let op de windwijzer, initialen van de molenaars.

Al met al heeft het noodzakelijke onderhoud, behalve tevreden molenaars, aardig wat opgeleverd: goodwill bij ondernemers en bevolking, een niet onaanzienlijk deel van de kosten en bovendien weer aandacht voor het belang van het in stand houden van een cultureel erfgoed. Voor komende generaties blijft de molen niet alleen voortleven als industrieel monument, maar kunnen deze ook nog genieten van het werken met de molen.

Deze windwijzer geeft door z'n bijzondere vorm, altijd de juiste (wind)richting aan.

molenaars:

Jan Jansen en Wim Ruiter

Koning
Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen. Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model) demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.) en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molensteinen en maaltechnische adviezen.

www.molensteinen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57
GSM: 0653667686 / E-mail: molensteinmakerij@planet.nl

“Een strop, wat levert het op”

“Een strop”, ja, die kreeg het bestuur van de Grote Geesterse Molen te verwerken. Een flinke strop. Nu worden monumenten altijd wel in hun voortbestaan bedreigd en zeker als je niet regelmatig renoveert. Daar kun je het bestuur van de stichting niet van betichten. Het draagt de verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van de molen met verve. In september 2013 was de molen weer aan een flinke opknapbeurt toe. De renovatie kostte flink wat meer dan oorspronkelijk gedacht werd. Het bestuur werd geconfronteerd met een fikse financiële tegenvaller.

Op grond van de bespreking met de molenaars over de geconstateerde gebreken, vermeld in het inspectierapport, is een restauratieplan opgesteld. Daarin was opgenomen dat de schaliën van de kap deels zouden worden vervangen, de sierlatten geheel vernieuwd, het afgescheurde deel van de toog opnieuw opgemetseld en de staanders van de veiligheidshekken boven de beide togen vervangen; in de molen zijn de koppen van de vloerbalken van de eerste zolder en de meelring aan een grondige renovatie toe.

Toen de steiger eenmaal om de molen stond had je goed zicht op de staat waarin de schaliën ver-

keerden. Deze waren dermate slecht dat niet een gedeeltelijke, maar een gehele vervanging ervan noodzakelijk bleek. Bij een van de lange schoren werd op enkele plekken natrot geconstateerd en liet het schilderwerk te wensen over. De bestuursleden staken de koppen bij elkaar. Het

gemaakte plan op basis van urgente problemen moest worden bijgesteld: nu alle schaliën vervangen, het schilderwerk meteen maar aanpakken, het voegwerk van de muren van beide togen opnieuw voegen en de veiligheidshekken in het geheel vervangen. De kostenpost werd daardoor wel veel groter. Maar op termijn zou deze aanpak besparend werken op de kostenposten van de komende jaren. Al met al zou

de gehele operatie zo’n €33.000 gaan kosten. Weliswaar wordt 60% er van door de provincie gesubsidieerd, maar de overige 40% moet uit eigen spaartegoeden komen. Door deze tegenvaller en ook een financiële strop van het jaarlijkse molenweekend dat niet kon doorgaan, moest het bestuur flink interen op het eigen vermogen. Voor de komende jaren kan dat voor problemen zorgen. Het zal in de toekomst lastiger worden om de aandachtspunten van het renovatieplan te verwezenlijken en toch een sluitende begroting te krijgen. Regelmatig onderhoud blijft wel noodzakelijk.

In een economische crisis worden mensen gedwongen na te gaan denken over de ontstane problematiek en te zoeken naar mogelijke oplossingen. Als ze het al niet zijn, dan worden ze daardoor vaak inventief. Dat gold ook voor de leden van het bestuur van de Grote Geesterse Molen. Nu is in de molenwereld bekend dat molenmakers ontzettend druk zijn. Zo’n klus zou, wanneer ze al zouden kunnen, pas op lange termijn geklaard kunnen worden. Dat heeft geleid tot de gedachte bij het bestuur de restauratie in ‘eigen beheer’ te laten verrichten. Vanwege het specifieke karakter van het merendeel van de werkzaamheden heeft het voorrang verleend aan bedrijven uit Geesteren. Het bestuur klopt namelijk nooit tevergeefs aan bij de plaatselijke ondernemers en besluit op grond van het principe ‘Voor wat, hoort wat’ bedrijven waarvan bij het bestuur bekend is dat die in staat zijn restauraties op het gebied van monumenten uit te kunnen voeren, deze de klussen te laten opknappen.

De Grote Geesterse in de steigers, heel lang geleden

voor Bodemvondsten uit Overijssel

Wrijfstenen: loper en ligger

iets bolle dertig centimeter lange steen. Tussen de stenen lag het zaad dat tot meel gewreven werd. Een zeer zwaar werk dat door vrouwen werd gedaan, omdat zij thuis het eten bereidden. Mannen bemoeiden zich niet met het eten, zij waren op jacht of bewerkten het land. Dat was hun deel van de voedselvoorzieningen.

Wat later in de tijd werden de stenen meer bewerkt. De liggers werden steeds holler gemaakt en de lopers steeds bolle. Wat moet dat een werk zijn geweest en wat een geduld moeten ze hebben gehad om dat voor elkaar te krijgen. Te bedenken dat de wrijfstenen vaak van graniet werden gemaakt en een ruwe structuur kregen om goed te malen. Een set maalstenen was ook een kostbaar bezit. En de ontwikkeling van de stenen ging steeds verder. Van wrijfstenen naar ronde handmaalstenen die op elkaar pasten. En op elkaar waren ingesleten. In het midden van de loper werd een rond gat gemaakt. Daar werd een voorraadje graankorrels ingebracht. Dat gat werd toen en nu nog steeds een kropgat genoemd. Door het draaien van de loper en het stilstaan van de ligger werd van het graan meel gemaakt. De stenen werden bewerkt. Het “billen” van de stenen is al heel oud. Deze werden opgeruwd volgens een bepaald patroon en heeft invloed op de kwaliteit van het meel. De lopers zijn zwaarder van gewicht dan de voormalige wrijfstenen. Op de wrijfsteen werd namelijk met het volle gewicht van de malende persoon gedrukt. In de lopers van de ronde maalstenen werd niet alleen een kropgat gemaakt, maar ook een gat waar je een ronde stok in kon steken zodat je daar met de hand aan draaien kon. Dan is het gewicht van de steen belangrijk omdat je niet met je volle gewicht op de steen drukt. Malen is immers

Judith Jansen met een maalsteen uit Overijssel

“snijden onder druk”. Ook het materiaal van de stenen werd belangrijk. Voor deze stenen werd graag een lavasteen gebruikt. Lavastenen zijn iets zachter dan basaltstenen

lopers met kropgaten

en hebben een natuurlijk snijvermogen door de poreuze structuur. (in veel molens liggen nog steeds de natuurlijke “Duitse blauwe” stenen uit het Eiffel gebergte) In de loop van vele jaren zijn de stenen steeds groter geworden. Voor de mens werd dat eigenlijk te zwaar. Zijn spierkracht was te gering om die grote steen rond te draaien. De vraag naar meel werd ook steeds groter. Men maalde niet alleen meer voor eigen gebruik, men maalde ook voor de burens en ruilde het meel voor andere gebruiksvoorwerpen. Op ongeveer zo’n manier zijn de “maalterijen” ontstaan en ging men op zoek naar andere krachtbronnen dan menselijke spierkracht. Uit de Romeinse tijd zijn er watermolens

stellingen met gerubriceerde bodemvondsten

uit de provincie Limburg bekend. Rosmolens en later de windmolens namen het “maalwerk” over. In het archeologisch depot ben ik niet van die grote stenen tegengekomen. Daar liggen geen 16ers of 17ers opgeslagen. Nog niet! Het depot heeft wel indruk op mij gemaakt. De mensen die daar werken zijn actief met het verleden bezig. Erg knap om te onderzoeken of een vondst waarde heeft of een plekje op de vensterbank moet krijgen. Mijn dank gaat uit naar Judith Jansen, die in het archief van het depot de stenen heeft opgezocht en een rondleiding gaf door het depot. Dankzij haar heb ik dit artikel kunnen schrijven.

Kees Scherjon

Wilt u meer weten over het archeologisch depot, dan kunt u kijken op www.overijssel.nl/depot

Een oude en een nieuwe schalie

Ter nagedachtenis aan Herman Soer 1938-2013

Molenaar op de Wissink's Møl te Usselo.

We hebben afscheid moeten nemen van Herman Soer. Het tijdperk "Herman van Wissink's Møl" is voorbij. De oude dame staat in de rouw. Zij is de droeve stoet nog nagekruid ten afscheid. Tweemaal heeft de stoet daarbij stilgestaan op de Haakbergerstraat en op de Helmerstraat. Op deze wijze heeft Wissink's Møl afscheid kunnen nemen van Herman, haar molenaar. Nu zal zij nog vier weken voor hem rouwen. Meer als 15 jaar van zijn leven was Herman dienstbaar voor het rijksmonument Wissink's Møl. Wij zijn hem veel dank verschuldigd. Molens nemen in onze cultuur een belangrijke plaats in. Zij zijn niet echt eigendom van organisaties, maar van ons allemaal. Organisatie zijn er alleen om het culturele erfgoed van onze voorvaders door te geven aan ons nageslacht. Herman voelde dat heel sterk. De molen was zeker in zijn hart zijn eigendom. Wissink's Møl was zijn molen.

Niets was Herman te veel om klaar te staan voor zijn molen: draaien, malen, meelverkoop en onderhoudswerkzaamheden. Leuk vond hij ook het ontvangen van bezoekers. Eenlingen, kleine of grote groepen en vooral schoolkinderen. Ook leerling-molenaars vanuit de provincie, die de stenderkast wilden kennen, waren altijd welkom. Zijn theoretische kennis van de molen kwam hem daarbij goed van pas. Een pak koffiekoeken als dank stelde hij zeer op prijs. Zijn erfenis is dan ook het nalaten van kennis van het ambacht en zijn inzet voor bezoekers. Het immateriële erfgoed van een goed molenaar. De besturen van de "Vereniging Wissink's Møl" en van de "Stichting Wissink's Møl", het vrijwilligerskorps, maar vooral zijn collega-molenaars verliezen in hem een prettige en goede molenaar.

Herman begon in de eindjaren van de vorige eeuw, samen met mij, aan de opleiding tot molenaar bij de instructeur-molenaar Jan Wieffer. Het tweede deel van de opleiding was op de "Grote Geesterse Molen" te Geesteren bij de instructeurs Jan Jansen en Wim Ruiter. Herman is in juni 2001 geslaagd. Daarna hebben we samen de molen laten draaien, eerst eenmaal per week. Maar vanaf 2002 zijn we dat uit liefhebberij tweemaal per week gaan doen. We kenden elkaar van haver tot gort. Zogezegd een goed-passend koppel. Anderhalf jaar terug kwam er hulp bij. Nieuwe molenaars kwamen ons team versterken. Herman en ik konden het wat kalmer aan gaan doen. Als ouder wordend molenaar was éénmaal per week ook voldoende. Maar dat Wissink's tweemaal per week blijft draaien, is wel een mooie herinnering aan Herman. Op 21 december 2013 komt plotseling aan het tijdperk Herman een einde. Herman was een fijne en collegiale maat. Hij was de rust in het team.

Herman, het hele team van Wissink's Møl, maar vooral de molenaars, zullen je missen, maar je herinnering blijft.

Je collega-molenaar Ben Trienekens.

Molen Fakkert opent haar molenschuur

In Hoonhorst wordt bij molen Fakkert momenteel druk gebouwd aan de molenschuur. Deze schuur wordt mede gebouwd door de molenprijs die zij gewonnen hebben in 2013. Het hoogste punt hebben zij bij verschijnen van deze uitgave bereikt. Daarnaast wordt het terrein bestraat en de fruitboomgaard afgemaakt.

Op zaterdag 10 mei tijdens de Nationale Molendag zal naast de molen ook de molenschuur voor iedereen te bezichtigen zijn evenals de fruitboomgaard.

Ook wordt er op het terrein een molenmarkt gehouden met standhouders met onder andere oude ambachten, natuurlijke/biologische/gezonde producten, planten, zelfgemaakte streekproducten en nog veel meer.

De festiviteiten hebben deze dag plaats van 10.00 tot 17.00 uur. Voor meer informatie kunt u kijken op: www.molenfakkerthoonhorst.nl.

Marisca Kasper - Damman

Molen Fakkert
Kerkstraat 5 - Hoonhorst (gemeente Dalfsen)

eronder

Zwolle wel heel erg mooi. Je bent veel meer bezig", bekend Willemien. "Op een korenmolen is het wat eentoniger. Soms kijken mensen vreemd op dat hier vrouwen als molenaar werken en vragen of het niet erg zwaar is. Als je het goed aanpakt valt dat best mee". Jeanet verbaast zich eigenlijk steeds weer "als ik in een molen kom dat die oude mechanismes allemaal nog zo goed werken. Vooral een houtzaagmolen vind ik heel interessant".

Maar bij 'd Olde Zwarver valt de laatste tijd ook wel het een en ander te beleven nu het zogenaamde 'Speltproject' goed blijkt aan te slaan. Met name collega's Sjaak en Kees

Links Jeanet en rechts Willemien op de steenzolder

hebben als gecertificeerd ambachtelijk korenmolenaar daar veel mee te doen.

Zijn er dan helemaal geen minpuntjes?

"Jawel", bevestigen beide vrouwen. "De molen komt steeds meer in de verdrukking, enerzijds door de stadsuitbreiding

en anderzijds door hoog opgroeiend geboomte. Dat bemmert soms het functioneren waardoor wij gebruik moeten maken van de elektromotor. Wij zijn leveringsverplichtingen aan gegaan en moeten derhalve regelmatig malen om te kunnen leveren".

Maar er valt meer "best mee" en wel die eentonigheid op d' Olde Zwarver. De molen leeft onder de bevolking en er is dan ook sprake van een gestaag komen en gaan van bezoekers waaronder veel vaste klanten van het winkeltje. Het lijkt er ook wel op dat de klantenkring steeds groter wordt. En de vraag naar eerlijke graanproducten neemt steeds toe. Dat zorgt voor leven in de "maaldertij".

De molenwereld mag dan nog een beetje een mannenwereld zijn, met enthousiaste vrouwen als Willemien en Jeanet en een groeiend aantal seksegenoten zal het niet lang meer duren of dat bolwerk wordt ook geslecht.

Peter van der Molen

Watermolen als Handwerkmuseum

Wil je een watermolen zoeken dan is op z'n minst een glooiend landschap voorwaarde. In het vlakke land ten Zuiden van Hamburg (D) – om precies te zijn in Sittensen – verwacht je derhalve geen watermolen. De verrassing is des te groter als daar toch een in goede staat verkerende watermolen blijkt te staan. De molen maakte oorspronkelijk deel uit van de bezittingen van het Stift Vreden maar kwam in 1600 na een ruil met Bisschop Philip Sigismund in het bezit van Dietrich Schulte. Een eeuw later kwam de molen in bezit van de molenaarsfamilie Bellman. In 1854 is de molen grondig verbouwd en in 1908 werd de aanbouw gerealiseerd.

Sinds 1984 is de gemeente eigenaar van de watermolen die er een handwerkmuseum in heeft ondergebracht. Het molenambacht is niet vreemd aan het handwerk.

Peter van der Molen

Willemien en Jeanet houden de wind

Voor de buitenstaander is de molenwereld een pure mannen wereld. Hoewel het merendeel van de molenaars in dit land inderdaad van het mannelijke geslacht is komen de laatste jaren steeds meer vrouwen dit bolwerk slopen. Op zich logisch want toen het molenaarsberoep nog een ambachtelijk vak was moesten vrouwen niet alleen als eerste knecht hun man bijna dagelijks bijspringen om de molen draaiende te houden, vaak moesten zij de molen helemaal zelf draaien omdat de man was overleden. Dat maakte het leven van die vrouwen extra zwaar want in de regel moesten zij daarnaast ook nog een gezin besturen. Tegenwoordig is de ambachtelijke functie van molens grotendeels vervallen en zijn het vrijwilligers die de molen een aantal uren in de week in ere houden en er mee draaien. Om deze groeiende groep vrijwilligers de eer te betonen die zij verdienen worden in Wiek & Rad een aantal van die gewaardeerde collega's in het zonnetje gezet.

'DE MOLENWERELD BLIJFT NOG WEL EEN MANNENWERELD'

"Wij hebben het hier als vrouwen echt wel naar onze zin, maar wij merken wel dat molenwereldje toch vooral een mannenwereldje is. Daar komt langzaam verandering in want er komen steeds meer vrouwelijke molenaars en dat is een goed teken".

Willemien van den Bergh en Jeanet van Bentum zijn het roerend met elkaar eens en vinden dat zij uit ervaring kunnen spreken. De vrouwen werken al enige tijd als gecertificeerd vrijwillig molenaar op korenmolen 'd Olde Zwarver in Kampen te midden van een aantal mannelijke collega's en merken dat als er dingen geregeld moeten worden "dat de mannen het dan gedaan hebben".

Willemien en Jeanet hebben overigens niet te klagen want zij vinden dat zij het toch wel getroffen hebben als je een leuke hobby mag beoefenen in een heel leuk team. Vooral omdat zij merken dat zij toch wel gewaardeerd worden en er regelmatig een beroep op hen wordt gedaan. De beide dames hebben een voorgeschiedenis in de zorg, maar toe daar een einde aan kwam wilden zij zich toch nuttig blijven maken.

"Ik wilde nadat ik was afgekeurd niets meer van doen hebben met bijvoorbeeld de verslavingszorg maar iets heel anders gaan doen. Via de Vrijwilligersbank ben ik toen hier terecht gekomen", legt Willemien uit. "Ik had helemaal niet de bedoeling om molenaar te worden maar meer om als gids rondleidingen te doen of in het winkeltje te helpen".

Natuurlijk werden er door de molenaars ook wel kleine hand en spandiensten gevraagd.

"Ja ik ben eigenlijk wel erfelijk belast want mijn opa had een molen in Woudenberg en mijn vader had een graanhandel. Het zat bij mij dus wel een beetje in de genen", geeft Jeanet haar stap in de molenwereld aan. "Toen ik in de Vut kwam ben ik eigenlijk meteen bij molenaar Liefink in de oplei-

ding gegaan. Daarbij ontmoette ik Willemien".

"Dat kwam door Sjaak Poot want die vond dat als ik rondleidingen wilde verzorgen ik ook iets van molens moest weten. De theorie lessen in Zwolle boden daartoe een mooie gelegenheid".

Van het een kwam het ander met als uiteindelijk gevolg dat Willemien en Jeanet samen de hele opleiding doorliepen, eerst proefexamen deden en uiteindelijk voor het landelijk examen slaagden. Een leuke tijd waarin zij samen ondermeer verschillende molens bezochten.

Daar was wel een lokkertje voor nodig want op een van

de avonden voor kandidaat cursisten beloofde instructeur Wim de Ruiter dat de eerste tien geslaagden hun lesgeld terug zouden krijgen. Dat vooruitzicht bracht de dames over de drempel en 'd Olde Zwarver kreeg er twee gecertificeerde molenaars bij, vrouwen die elkaar aanvullen. De wat extroverte Willemien en als tegenwicht de wat ingetogenere Jeanet.

"Ik vind het werk op een oliemolen als de Passiebloem in

Roald Hans

RESTAURATIE | RENOVATIE | MOLENONDERHOUD

06 54 297 356

info@roaldhans.nl

www.roaldhans.nl

De Tuinfluiter 64

7671 WG Vriezenveen

RESTAURATIE

RENOVATIE

MOLENONDERHOUD

Restaurant Watermolen Bels

Gelegen midden in het dal van de Mosbeek proef je de sfeer van verulogen tijden

- * Sfeervol ouderwets Twents restaurant.
- * Ruim terras in mooi begroeide tuin.
- * Houten speeltuin
- * Vele plattelandsspecialiteiten en arrangementen
- * 100 soorten Pannenkoeken
- * à la carte dineren
- * s' Winters heerlijke boerenkool maaltijden.
- * Bruiloften en partijen tot 100 pers.

Een droomlocatie voor een onvergetelijke bruiloft

Restaurant Watermolen Bels is gelegen in het prachtige natuurgebied Het Dal van de mosbeek. Trouwen in een landelijke omgeving buiten in de sfeervolle boerentuin met uitzicht op de mosbeek of u kunt de huwelijksceremonie laten plaatsvinden in de karakteristieke Theeschenkerij en Oale Dell.

Een onvergetelijk huwelijksfeest in Twentse sfeer. Ook beschikken wij over tal van mogelijkheden voor uw bedrijfsfeest. Schotse highlandgames, paardemennen, moordtochten en diverse andere activiteiten.

Bergweg 9 7663 TB Mander

Tel: 0541 - 680213 ~ Fax: 0541-680299 ~ www.watermolenbels.nl

Grensgevallen (deel 3)

Dit keer letterlijk een grensgeval: molen de Weerd in Mepel. Aan de voet van de molen staat de gerestaureerde grenspaal, die de grens tussen de provincies Overijssel en Drenthe aangeeft.

Deze grenspaal is daar in 1961 terechtgekomen na een grenswijziging als gevolg van een grondruil tussen de gemeenten Staphorst en Meppel. Oorspronkelijk stond de molen de Weerd in de gemeente

Staphorst en dus in de provincie Overijssel en is als gevolg van deze grenswijziging en de daaropvolgende uitbreiding van Meppel, in de deze gemeente komen te staan. De molen, die volgens de gevelsteen in 1807 gebouwd is, bevindt zich op de noordoever en de monding van het riviertje de Reest. Voor deze van oorsprong eek- of runmolen, een tactische locatie. Men had zo goede aan- en afvoerwegen via het land en het water.

kleiner was. Dit is duidelijk te zien in de molen aan de forse betonconstructie waarop de achtkant staat. Een ander opmerkelijke details zijn: de grote mug op de vangstok (deze verwijst naar de bijnaam van de inwoners van Meppel: Meppeler muggen) en, nou ja je merkt het niet snel op, de bronzen lagering van de hals. Na vier

halsstenen gebroken te hebben is er een houten hals met bronzen inlegstrips onder de as geplaatst. Een voordeel met zo veel kapotte halsstenen is wel dat er voldoende bal-

last voor de vangbalk in de kap aanwezig is.

De molen is gerestaureerd door molenmaker Dijkstra uit Sloten, waarbij de bij deze molenmaker werkzame Johan-

nes Kooistra het leeuwendeel van de werkzaamheden verrichtte. In 1999 is de restauratie afgerond. Helaas heeft Henk Meijering de ingebruikname niet meer mee mogen maken. Hij overleed in 1998. Vele jaren is Kees Vanger als bevlogen vrijwillig molenaar op deze molen werkzaam geweest. Hij nam ook een deel van

Hendrik Schoenmaker (94) halve eeuw SOM-donateur

Een meubelmaker die met molentjes loopt

Hij woont nog zelfstandig, kookt z'n eigen potje en bakt bijna elke week een paar pannenkoeken, ook voor de huishoudelijke hulp. Midden voor het raam staat een makkelijke tuinstoel. Vanuit die stoel heeft hij een mooi zicht op de vele vogels in z'n tuin die hij met voederen heeft weten te lokken. Achter hem tikt een staartklok monotoon de tijd weg, onverbiddelijk, tik na tik. Hendrik Schoenmaker let er niet meer op. Als je 94 jaar bent weet je zelf wel dat je tijd voorbij tikt. Daar hoeft geen klok je aan te herinneren. Bijna drie jaar geleden moest hij er wel even aan denken toen zijn vrouw op 91 jarige leeftijd – na een huwelijk van bijna 64 jaar - overleed. Voor haar had de klok van gehoorzaamheid geslagen.

Vanuit een fotolijst achter hem kijken zijn grootouders over zijn schouders mee. "Kijk, dat ventje tussen hen in ben ik. Ik was toen nog geen twee-en-een-half jaar". Als het aan Hendrik ligt wil hij De Tijd nog wel even trotseren. Vorig

jaar heeft hij zijn rijbewijs nog weer voor vijf jaar laten verlengen en verder staat hij nog volop in het leven. Hij is al 48 jaar lid van de Schietvereniging en zelfs al 57 jaar van Natuurbehoud. Een blijvertje zagezegd en daar profiteert de Stichting de Overijsselse Molen ook van want daar is hij dit jaar al een halve eeuw donateur van.

Toch zag het er in het jonge leven van Hendrik helemaal niet naar uit dat molens nog eens zo'n belangrijke plaats in z'n leven zouden innemen. Hij werd op een boerderij in Nieuwleusen geboren en z'n vader wilde dat Henk ook boer zou worden.

"Maar daar had ik helemaal geen zin in. Met melkvee zit je zeven dagen in de week aan je boerderij vast en dat zag ik niet zitten. Toen ik op een keer in de kerk een boekje kreeg met als titel: 'Hein, de kleine meubelmaker' wist ik wat mijn roeping was. Ik wilde meubelmaker worden en dat werd ik".

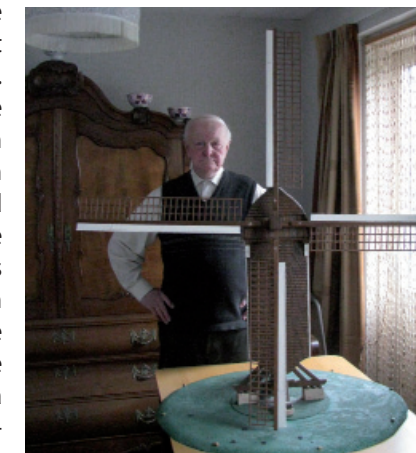
Na de Tweede Wereldoorlog leerde hij het vak in Dedemsvaart bij een baas die vroeger . . . molenaar was geweest! Daar nam – onbewust – het molenvirus bezit van de jonge leerling meubelmaker. Voor Henk werd meubel maken niet alleen vak maar ook een hobby waarin hij zo goed werd dat hij in 1953 voor zichzelf kon beginnen. Z'n specialisme? Het maken van fraaie kabinetten.

In 1964 eeuw las hij een artikel over de restauratie van de molen van Bels en dat activeerde het sluimerende molenvirus. Samen met z'n vrouw ging hij er een kijkje nemen.

"Ik ontmoette er de oude Jan en z'n zoon Harrie en sloot min of meer vriendschap met die molenaars. Ik zag er ook een aanmeldingsformulier van de SOM liggen, vulde dat in en ben sindsdien donateur".

Tijdens de jaarlijkse Donateursdag is Hendrik een van de vaste bezoekers en geniet met volle teugen als tijdens het

middagprogramma verschillende molens worden bezocht. Vooral de Wissinksmöl in Usselo heeft diepe indruk op hem gemaakt en toen iemand hem aan een bouwtekening van die molen wist te helpen wist hij wat hem te doen stond. Tot twee keer toe heeft hij de molen in een schaal van 1 : 20 nagebouwd met oog voor de kleinste details. Als hij aan de wieken draait komen de stenen in de beide maalstoelen bijna geruisloos in beweging.

Molens vormen historisch erfgoed en Hendrik is in veel historisch erfgoed geïnteresseerd, zozeer dat hij een van de oprichters werd van de historische vereniging Nieuwleusen. Hij verzamelde alles wat aan cultureel erfgoed te vinden was en bracht het onder in de Paltehof. Voor zijn inzet werd hij in 1997 benoemd tot ereburger van de toenmalige gemeente Nieuwleusen.

Het ging allemaal niet ten koste van z'n liefde voor molens.

"Toen de oude Massier z'n molen van de wieken wilde ontdoen sprongen wij meteen in de bres voor het behoud van de molen. Het mocht toen niet baten. De restauratiekosten van 17.000 gulden waren niet op te brengen en de kap en wieken gingen er af". Maar daar legde de 'goegemeente'

zich niet bij neer en richtte de Stichting Molen Massier op. Het werd een hele klus waaraan Hendrik bijna wekelijks z'n steentje bijdroeg, maar in 2012 kon de molen weer in oude glorie hersteld worden. Als het maar enigszins mogelijk is neemt Hendrik er een kijkje en hij is er maar wat trots op dat zijn gemeente Dalfsen –waartoe Nieuwleusen inmiddels behoort – nu over maar liefst drie fraaie molens beschikt. Naast de Molen van Massier, is er in Dalfsen de Westermolen en in Hoonhorst de molen van Fakkert.

Hendrik beseft dat steun vanuit de bevolking onontbeerlijk is voor het voortbestaan van de molen als cultureel erfgoed "en daarom blijf ik voorlopig donateur. In elk geval tot m'n honderdste en als ik de klok dan nog hoor tikken zie ik dan wel weer verder".

Peter van der Molen

samen met het Stichtingsbestuur. Verder loopt op dit moment een restauratieproject om de Leemansmolen -na 90 jaar- weer de functie van pelmolen terug te geven."

Koren- en pelmolen

De Leemansmolen in Vriezenveen werd in 1862 namelijk gebouwd als koren- én pelmolen. Het pelmolengedeelte, de 'pellerij', is echter al sinds 1923 buiten bedrijf, omdat de pelsteen in dat jaar werd verkocht. Maar nu zijn de molenaars, in samenwerking met een molenmaker, bezig om de pellerij in oude staat te herstellen. Mede dankzij subsidies en bijdra-

gen van de 'Zakenvrienden van de Leemansmolen' kon in 2013 met deze restauratie worden begonnen. Inmiddels is de nieuwe pelkuip gereed, zijn de nieuwe kaar en dustpijp getimmerd en een nieuwe schootemmer en afsluitschot gemaakt. De tweede fase van deze restauratie betreft het plaatsen van een tweedehands pelsteen, die al enige tijd buiten de molen heeft gelegen en nu onderin de molen ligt te wachten op de volgende subsidietoekenning. Ook moet er nog een nieuwe bolspil komen, evenals een rijen en een steenbus.

De oorspronkelijke steen-spil, die 90 jaar in de molen heeft gelegen, is nog bruikbaar. Maar er zullen dan wel een nieuwe schijfloop en een klauwrijzen moeten worden gefabriceerd.

Educatieve en toeristische functie

De Leemansmolen is de enig overgebleven molen van de ooit dertien molens in de gemeente Twenterand (met de dorpen Vriezenveen, Vroomshoop, Den Ham en Westerhaar). De molenaars

zijn zich bewust van hun educatieve taak en van de toeristische functie die de molen heeft binnen de gemeente. Zo ontstond het plan om iets bijzonders te organiseren in het kader van het 150-jarig bestaan van de Leemansmolen in 2012. Het werd een educatief kunstproject waarbij leerlingen uit groep 7 van vier basisscholen uit de vier dorpen van de gemeente Twenterand de (oude) molenzeilen gingen beschilderen. "Het doel was om de kinderen in contact te brengen met kunst en met de molen als cultureel erfgoed", blikt Hans terug. "Dit alles in samenwerking met een lokale kunstenaar, die gastlessen verzorgde op de scholen en de kinderen in haar atelier de zeilen liet beschilderen. Het project startte met een bezoek aan de molen, dat in de klas was voorbereid met de leskisten van de Leemansmolen. Het eindresultaat was fantastisch en de kinderen waren supertrots op 'hun' molenzeil. We leggen de beschilderde zeilen elk jaar met Molendag en Monumentendag op de wieken. De kinderen komen dan vaak met hun ouders nog eens een keer kijken naar hun kunstwerk."

Molenmuis-project

"Maar ook nu verzorgen we natuurlijk rondleidingen, indien mogelijk ook op ander dagen dan de zaterdagochtend; dat lukt niet altijd, want we hebben alle vier gewoon onze betaalde banen", legt Alexander uit. "Desondanks ontvingen we vorig jaar ruim 400 kinderen van groep 1 en 2 die aan ons Molenmuis-project deelnamen.

Met onze Molenmuis-leskist en het prentenboek 'De Molenmuis' van Tjibbe Veldkamp hadden de kinderen de molenmuis op school leren kennen. In de molen gingen ze op zoek naar de molenmuis. De kleuters kregen zo een beeld van hoe het er vroeger aan toe ging in een molen", vult Hans aan. "En ze leerden spelenderwijs nieuwe woorden en begrippen. In de maanden maart, april, mei en juni waren we daarvoor met minstens drie molenaars bijna elke vrijdag in de weer. Dat lukte dan weer wel, ondanks onze 'gewone, doordeweekse' werkzaamheden. Maar zoiets kost alleen tijd, geen energie; het levert alleen maar energie op!", besluit hij lachend.

Meer weten? Kijk op:
www.leemansmolen.nl
www.kalkwijkdistillers.nl
www.facebook.com/leemansmolen

Hans Schouten

de opleiding van de afdeling Drenthe voor zijn rekening. Met name de theorie. Door de goede verstandhouding tussen degene die de theorielessen in Overijssel verzorgen en Kees, was er veelvuldig grensoverschrijdend verkeer van leerlingen tussen deze provincies.

De molen is bezit van de Stichting Molen de Weerd en wordt op het moment gedraaid door Bertel Zomer, Alex Buist en Albert Kreulen. De jonkies (Alex en Bertel respectievelijk 20 en 26 jaar jong) hebben een leuk modelmolen gemaakt dat, bij mijn bezoek, naast de molen zijn wieken driftig rond laat gaan. Naast deze drie molenaars zijn er nog de vrijwilligers Elske van der Werf, Wim Degeling, Bertus van Dijk, Cor Eerkes, Frank Boskamp en Henk Visser actief op de molen.

Er wordt weer tarwe gemalen en diverse meelproducten verkocht. Men is net begonnen om ook spelt te malen. De meelproducten worden op de molen verkocht. Opmerkelijk is het kastje met zakjes meel die doordeweeks ook verkocht kunnen worden: gewoon geld in het kistje en meel meenemen.

Onder in de molen is de Stichting Welzijn gehuisvest en dit deel, waar het meelkastje staat is dagelijks open. Rondom de molen staan informatiepanelen met uitleg over de meeste types molens die in Nederland voorkomen. Ook is er op de 1e verdieping een heerlijk warme ruimte die vol met boeken staat. Mensen die van hun boeken af willen brengen ze naar de molen en de verkoop hiervan levert de stichting de nodige financiële middelen.

De molenaars hebben nog voldoende plannen. Ze hebben net een leuk maalstoeltje, die ze van een boer uit Groningen hebben gekocht, gerestaureerd. Ook staat er nog een pletter in opslag die ze willen restaureren. De molen is elke zaterdagmiddag geopend voor het publiek.

Sjaak Poot

DIE OUDE MOLEN

Die oude Pasman's molen beklagt zich in verband met zijn verdwijning

*Heb ik daarvoor al die jaren nauwgezet mijn plicht gedaan?
 Heb ik daarvoor malend aan de Reestmonding gestaan?
 Heb ik niet als brok 'natuurschoon' vreemdelingen aangebracht?
 Heb ik niet op deze wijze aan het stadsbelang gedacht?
 Heb ik niet voor tal van schilders als model ooit klaargestaan?
 En nu laat men slopershanden rustig mij te lijf maar gaan.*

*Wie - in Meppel - heeft er meelij met m'n droevige ondergang?
 Wie - in Meppel - durft het te zeggen? "Zijn behoud is stadsbelang"!!
 Wie - in Meppel - wil zich geven voor mijn rustig voortbestaan?
 Wie - in Meppel - kan gedoogen dat pa Tijd me zal verslaan?
 Wie - in Meppel - voert thans aktie, leeft daadwerkelijk met me mee?
 Wie - in Meppel - sticht vandaag nog voor mij een comitee?*

*Zo u weet: driehonderd gulden vergt m'n voortbestaan per jaar...
 Als men wil is deze geldsom gauw genoeg bij elkaar!!!*

Philia

Molen de Weerd
 Weerstraat 80
 Meppel.
www.molendeweerd.nl

Verskillende wieksystemen op diverse nieuwe uitdagingen

De windmolen heeft een grote invloed gehad op de ontwikkeling van de industrialisatie in Nederland. Met name in de Gouden Eeuw waren er ongeveer 10.000 molens in ons land.

Standerdmolen Wissinks Mól te Usselo

Het begon in de dertiende eeuw met de komst van de standerdmolen. Deze molen is ontstaan om als korenmalen graan te malen en zo in de basisbehoefte van de mensen te voorzien.

Torenmolen in Zeddam

In de veertiende eeuw werd de eerste torenmolen gebouwd. Het nieuwe aan deze molen was de kruibare kap. Het gaande werk binnen in de torenmolen week niet zoveel af van die van de standerdmolen. Beide hebben een steenspil die rechtstreeks door het bovenwiel wordt aangedreven. Bij de torenmolen zit deze steenspil in het midden van de molen vanwege de kruibare kap.

In het begin van de vijftiende eeuw wilde men de polders bemalen omdat de natuurlijke lozing steeds moeilijker werd door inklinking van de gronden de hoger waterstand. Hiervoor werd vanuit de wipmolen ontwikkeld. Uitgaande van de standerdmolen verving men de standaard door een koker waardoor een koningsspil (verticale as) loopt, zodat de aandrijving van de bovenas op het scheprad kan worden overgebracht.

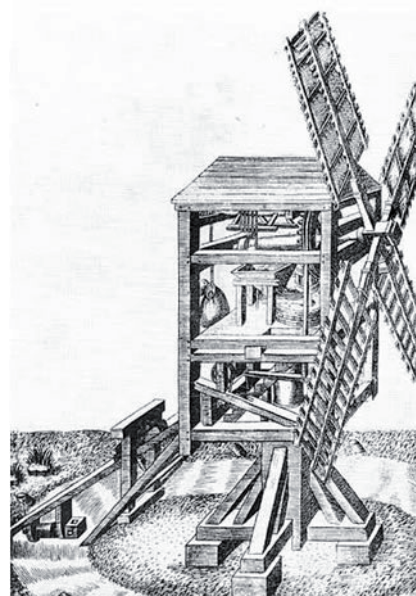
Hierna ontstond de behoefte aan grotere molens voor het droogmalen van grotere polders en om meer kracht en ruimte te creëren voor werktuigen. De torenmolen kon vanwege zijn gewicht niet in heel Nederland en zeker niet op de slappe grond in het westen gebouwd worden. In de zestiende eeuw bouwde men daarom de houten achtkante molens, in verschillende vormen zoals grondzeilers, stellingmolens en beltmolens. Tot zover de geschiedenis.

Het wieksysteem op een molen dient ervoor om de energie, die in de wind aanwezig is, om te zetten naar bewegingsenergie, zodat deze energie gebruikt kan worden voor het aandrijven van werktuigen, zoals:

maalstenen in korenmolens of een scheprad en vijzel in poldermolens

Dwarsgetuigd

De eerste molens tot circa 1600 waren dwarsgetuigd. Dat wil zeggen dat aan beide kanten van de roe hekwerk aanwezig was en dat aan beide kanten van de roe ook zeil voorgelegd werd. Om de windkracht zo goed mogelijk te gebruiken had dit wieksysteem ook al een schroefvormig verloop. Dat wil zeggen

Molen met dwarsgetuigd wieksysteem in het dorpje Flacey Frankrijk. (W&R 2011 - 3)

dat het hekwerk aan het einde van de roe minder naar achteren wijkt ten opzichte van het draaivlak dan het hekwerk bij de askop. Dit schroefvormig verloop wordt zeeg genoemd. De snelheid waarmee de molen bij een bepaalde wind

Het distillatieproces

Voor het stoken van jenever en likeur zijn moutmeel, gist, enzymen, water en een tinctuur van kruiden nodig. Lisanne begint met het maken van het beslag. Zij kookt 100 liter water en mengt dat met ruim 100 kg gemoute gerstemeel en enzymen. "Het beslag krijgt een half uur de tijd om te versuikeren, waarna ik het even proef en laat afkoelen, zodra er zich genoeg suikers gevormd hebben", legt Lisanne uit. "Dan voeg ik gist toe en die zet de suikers om in alcohol. Het beslag gaat drie dagen in de vergistingstank, waarna het wordt overgepompt naar de koperen ketel met de 'whiskyhelm', waarin de verdampte alcohol terechtkomt. Na condensatie van de alcohol vloeit het als 92% pure alcohol in de roestvrijstalen emmer." Daarna komt de neus van Lisanne er aan te pas. Slechts een klein deel van de alcohol, de zogeheten 'middenloop', beoordeelt zij als geschikt voor haar jenever en likeur.

Iets extra's

De molenaars in Vriezenveen zijn enorm blij met de samenwerking. Wim: "Het geeft natuurlijk iets extra's aan de molen, als die gerst kan malen voor een ambachtelijke distilleerderij, die ook nog in dezelfde gemeente staat". Alexander vult aan: "En de contacten met de familie Benus verlopen heel prettig. Zo kwamen zij bijvoorbeeld met ideeën om de verlichting in de molen te verfraaien, waardoor er nu op de meel- en de steenzolder prachtige koperen lampen hangen".

Straks zes molenaars

Inmiddels zijn de molenaars op de Leemansmolen met z'n vieren: in 2013 slaagde Arnold Lubbers namelijk voor het molenaarsexamen. Ook hij werd, net als de anderen, opgeleid op de Leemansmolen. En in de nabije toekomst zal het Vriezenveense molenaarsgilde uit-

gebreid worden met nog twee vrijwillige molenaars, die nu nog op de Leemansmolen in opleiding zijn. Nu vier en straks dus zes vrijwillige molenaars, allemaal woonachtig in Vriezenveen en in de nabije omgeving van de molen: het is een ongeken- de luxe situatie, waar menig molenbestuurder jaloers op zal zijn. En allemaal brengen ze vanuit hun (vroegere) beroep een specifieke deskundigheid mee naar de molen: deskundigheid op het gebied van bouwen en verbouwen, onderwijs, ICT, restauraties, pr en communicatie.

Een (h)echt molenaarsteam

Hans vertelt enthousiast: "We zijn een (h)echt molenaars- team, dat de handen graag uit de mouwen steekt. De zaterdagochtenden vliegen dan ook voorbij. De afwisseling is groot. Er is altijd onderhoud te plegen, we geven instructie aan de leerling-molenaars en zijn bezig met kleine projecten, zoals ons 'nieuwe', antieke maalkop- peltje, dat we in januari aan de praat hebben gekregen. Alexander: "En tijdens de Nationale Molendag houden we jaarlijks een Voorjaarsmarkt op het molenerf. Op deze kleinschalige markt zijn dan kraampjes te zien met streek- producten, oude ambachten, handgemaakte producten en (kunst)nijverheid. Dat pakken we als molenaarsteam op,

Molenaars Leemansmolen vinden stse molens (deel 1)

Bijzondere samenwerking tussen molenaars, akkerbouwer en distillateur

In de zomer van 2010 rinkelde de telefoon bij één van de molenaars van de Leemansmolen in Vriezenveen. De eigenaar van een 30 hectare tellend akkerbouwbedrijf in Vroomshoop, Bert Benus, meldde zich met de vraag of de molenaars het zagen zitten om jaarlijks zo'n 10 ton gerst te gaan malen. Bestemd voor de likeur- en jeneverstokerij Kalckwijk Distillers die hij samen met zijn dochter aan het opzetten was.

De vrijwillige molenaars Wim de Goeijen, Alexander Broekhuis en Hans Schouten hadden hier wel oren naar. Tot op dat moment maalden zij namelijk af en toe wat mais voor een veevoerbedrijf en op molendagen en monumentendagen soms wat tarwe.

De afspraken waren daarna snel gemaakt en sinds begin 2011 werken de molenaars nauw samen met de familie Benus (vader en dochter) van Kalckwijk Distillers, waardoor een zuiver ambachtelijk streekproduct ontstaat.

Het jaar 2011 was voor zowel de molen als de distilleerderij een opstartjaar. Het was namelijk afwachten of de molenaars voldoende gerst konden malen: de Leemansmolen is immers alleen op zaterdagmorgen van 9.00-12.30 uur in bedrijf. En aangezien er niet elke zaterdag voldoende maalwind is, was het dus afwachten of de molenaars aan de vraag van Kalckwijk konden voldoen.

Gelukkig bleek in de praktijk dat de zaterdagse ochtendwind langdu-

rig blies en voldoende krachtig was om voldoende kilo's gerstemeel te kunnen leveren. En -niet onbelangrijk- van beide kanten was er tevredenheid over de kwaliteit van het meel.

Gemoute gerstkorrels

Kalkwijk Distillers bestaat nu (in 2014) uit een distilleerderij, een 'proeflokaal' en een winkel. Het is de enige likeur- en jeneverstokerij die gerst van eigen land gebruikt. Een deel van de oogst wordt naar de Belgische mouterij 'Dingemans' in Stabroek vervoerd. Daar worden de gerstekorrels gemout, waarna de gemoute gerst teruggaat naar Twente. Op de Leemansmolen wordt het vervolgens ambachtelijk gemalen. Tijdens het malen van de gemoute gerst vult de Leemansmolen zich met een zoete geur, die karakteristiek is voor een moutmolen.

"Een heel goede neus"

Vervolgens wordt er in Vroomshoop op ambachtelijke wijze jenever en likeur van gestookt. Dat is het exclusieve domein van de dochter van Bert. Lianne Benus (24 jaar) die stookt en vermarkt. "Ik heb het voorrecht van een heel goede neus" glimlacht ze. "Dat ik heel goed kan ruiken speelt een belangrijke rol bij het stoken, want een distillateur heeft niet alleen kennis van smaken nodig, hij of zij moet ook goed kunnen ruiken."

Molenaarscontactdag in 2011

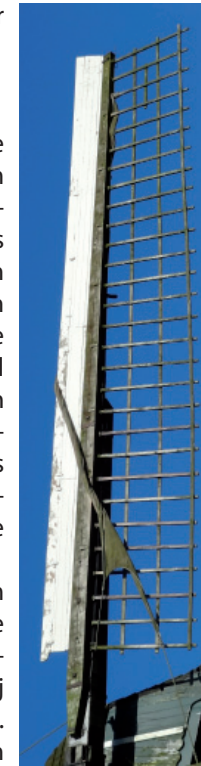
Tijdens de jaarlijkse Contactdag van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Overijssel, in 2011 hebben de Overijsselse molenaars dat kunnen zien, ruiken en proeven. Zij konden namelijk eerst de Leemansmolen in Vriezenveen bekijken, waarna ze in Vroomshoop door Lianne rondgeleid werden door de distilleerderij en aan de proeverij konden deelnemen. Het aantal deelnemers aan deze Contactdag was groter dan ooit: ruim zestig!

draaide werd ook toen geregeld door meer of minder zeil voor te leggen.

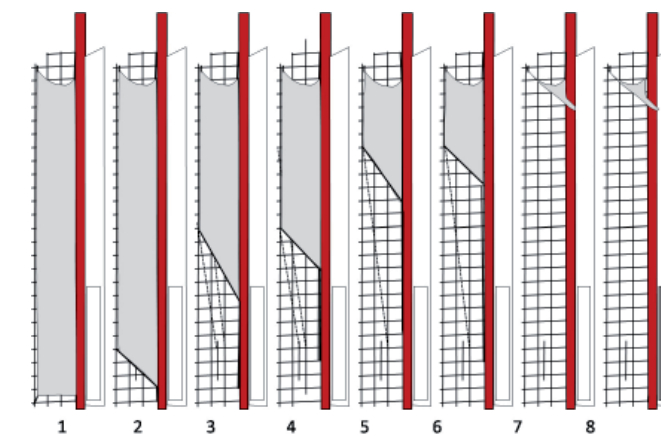
Oud Hollands

Tussen 1600 tot ca 1650 ontwikkelde zich het dwarsgetuigd wieksysteem tot, zoals we dat nu noemen, het Oud-Hollands wieksysteem. De roe was als het ware naar rechts verschoven. Men ontdekte, dat deze "verschuiving" een positieve invloed had op de kracht die de molen kon leveren. Het rechtse deel van de wijk werd voorzien van houten windborden en wordt daarom bordzijde genoemd. Het onderste windbord is meestal uitneembaar en wordt stormbord genoemd. Het linker deel van de wijk heet hekwerk of hekkens.

De functie van het wiekenkruis is om de windenergie om te zetten in bruikbare energie voor de molen. Een korenmolen produceert alleen goed meel bij bepaalde snelheden van de maalsteen. Bij te lage of te hoge snelheden van de maalsteen werkt het maalproces niet meer. Als een poldermolen te snel draait, bestaat de kans dat onvoldoende van water uit de polder kan worden aangevoerd. Daardoor gaat de molen steeds sneller draaien, met als ge-

oud-Hollands

volg schade aan de molen. Om dit te voorkomen kan, de zeilvoering (de hoeveelheid zeil die voorgelegd wordt) aangepast worden aan de windsterkte. Wij kennen zes zeilvoeringen:

- 1 Volzeil
- 2 Duiker
- 3 Lange halve
- 4 Halve
- 5 Hoge lijn
- 6 Stormeind

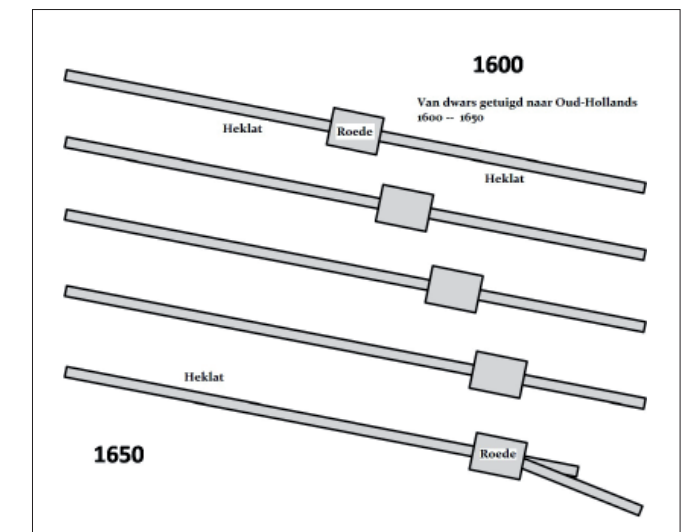
Als de molen noch te snel draait dan zijn er nog twee mogelijkheden:

- 7 Geen zeil ook wel genoemd: met blote benen
- 8 Geen zeil en zonder stormbord: blote benen en geknipte nagels. (Benamingen zijn soms streekgebonden).

Als de molen zonder zeil en zonder stormbord nog te snel draait, (dan staat er wel ongeveer Windkracht 7), dan kan de molen deels uit de wind worden gekruidd.

Voordat kan worden begonnen met het aanpassen van de zeilvoering of het kruien moet de molen steeds worden stilgezet. De tijd, die voor dit werk nodig is, kan niet besteed worden aan de hoofdtaak; het malen van graan of het droogmalen van de polder.

Door de opkomst van de verbrandingsmotor en de elektromotor verloor de windmolen aan betekenis. De vereniging "De Hollandse Molen" probeerde deze ontwikkeling te keren door in 1924 een prijsvraag uit te schrijven, om het wieksysteem te verbeteren.

Hierdoor bedacht men:

1: Aerodynamische aanpassingen nog om meer rendement te krijgen.

Stellingmolen Houdt Braef Stant in Welsum

2: Verbeteringen ten behoeve van de efficiëntie om de molen sneller bedrijfsklaar te maken en ongeacht de windsterkte langer bedrijfsklaar te houden.

Tot 1949 zijn verbeteringen en nieuwe wieksystemen bedacht en toegepast. Hierover leest u meer in Wiek en Rad 2014 - 2.

Jan Kuiper

Weer “vier winden” op het gevlucht

Grote houtkap geeft molen weer lucht.

“Hoge bomen vangen veel wind” is een gezegde die vooral in overdrachtelijke zin wordt gebruikt, maar bij de windkorenmolens De Vier Winden aan de Oude Bornsedijk in Reutum wordt al decennia lang met de letterlijke betekenis geworsteld. Ooit stond de molen in het vrije veld en hadden winden uit de vier windstreken vrije toegang tot het gevlucht, maar al tijden lang werpt hoog opgaand groen een barrière op die de windvang soms tot bijna nul reduceert. Met name aan de Westkant van de molen –de kant waar toch de meeste wind zich moet laten gelden – zorgde een fors bos voor een heuse wal. Sommige bomen staken qua hoogte inmiddels de molen al naar de kroon. Een tegenover dat bos gelegen wal verhoogde de problemen nog. Aan de andere kant van de molen – op enige afstand van

...door de bomen de molen zien...

de molen – zorgde een andere wal dat ook aan die kant de molen vaak “uit de wind” werd gehouden en de molen eigenlijk beter de Twee Winden kon worden genoemd.. “Uit de wind werd gehouden”, want in januari is na jarenlang soebatten en onderhandelen “de bijl aan de wortel” gezet en is rondom de molen fors gekapt en gesnoeid.

“Toen ik een jaar of tien geleden bij de molen betrokken raakte stond de molenbiotoop al op de agenda weet huidig stichtingsvoorzitter

Henk van der Aa zich te herinneren. “Wij hadden met verschillende partijen te doen en om die op een lijn te krijgen moet er heel wat gepraat worden. Wij wilden dit zorgvuldig oplossen en voorkomen dat er confrontaties zouden ontstaan”.

Van der Aa ging daar ver in. Zo nodigde hij zelfs de getrouwde kinderen van een eigenaresse uit om samen om tafel te gaan en te zoeken naar een oplossing die voor alle partijen aanvaardbaar was “en die gaven mij nog dezelfde avond carte blanche”. Tussen de bedrijven door werden wel kleine kavels gesnoeid of gerooid zoals op de grens met de aanpalende camping maar het grote werk liet toch even op zich wachten. Uiteindelijk wezen alle neuzen in een richting en kon een kapplan worden opgesteld. Daar hoorde ook het vinden van geldelijke middelen bij.

“In de molenwereld moet je altijd op zoek naar subsidiepotjes en die hebben wij uiteindelijk ook gevonden. Het Landschap Noord Twente hoestte 75 % van de kosten op en met de kappers wisten wij ook een deal te sluiten waarbij een groot deel van de kosten uit de houtverkoop kon worden gedekt. Verder sprong de gemeente ook nog bij en hebben wij ons aangemeld bij het Preventief Onderhoudsproject want er waren nog wat bijkomende werkzaamheden zoals de reparatie van de vang, schilderwerk en een vervolg

op de biotoop aanpak. Kijk, dat preventief onderhoud kan er voor zorgen dat er uiteindelijk meer kosten voor onderhoud moeten worden gemaakt. Het zijn ogenschijnlijk allemaal kleine potjes, maar samen maken die ook een grote”. Voor de vijf molenaars is het weer prettig werken op de Vier Winden want als er wind is krijgt hun molen er genoeg van mee, uit welke hoek die ook waait.

Peter van der Molen

“Echte molenstroom uit ouderwetse molen is mogelijk!”

Jan van de Beld denkt met zijn molen De Hoop in Hellen door de oplossing te hebben gevonden om de oude getrouwe windmolens –of althans een groot aantal daarvan – dienstbaar te maken bij de opwekking van elektriciteit. In de eerste week van februari van dit jaar hebben medewerkers van molenbouwers Vaags en Groot Wesseldijk al het noodzakelijke opmeetwerk verricht voor de constructie en op 10 mei hoopt Jan tijdens Nationale Molendag de spanning tot ontlading te brengen.

In het grijze verleden zijn al meerdere pogingen ondernomen om middels elektriciteitswinning molens meer rendement te laten opbrengen. In 1952 werd daarvoor in opdracht van de Vereniging De Hollandsche Molen (DHM) een speciale stichting in het leven geroepen. Overigens waren al rond de vorige eeuwwisseling met stroomwinning proeven gedaan in Denemarken. Tussen 1910 – 1914 werd eveneens in Nederland geëxperimenteerd en wel op molen De Korenbloem in Gouda gevolgd door de Benthuiser molen in Leiden. In 1955 werd op molen De Zwaluw in Hasselt een begin gemaakt met zo’n experiment. In alle gevallen bleken de resultaten om uiteenlopende redenen weinig hoopvol en in 1970 liquideerde de DHM de daarvoor opgerichte stichting.

De generator komt op de plaats waar vroeger de tweede steenspil zat

“Ik heb mij heel goed georiënteerd op de eerdere experimenten en weet dus heel goed hoe het niet moet. Die fouten zal ik alvast niet maken. Daarnaast is het natuurlijk zo

dat de techniek in die tijd ook niet heeft stil gestaan. Keuzes die vroeger moesten worden gemaakt hoeven nu niet meer gemaakt te worden. Je kunt met die nieuwe techniek goed combineren. Je kunt malen en stroom opwekken tegelijk, je kunt alleen stroom opwekken en je kunt alleen malen”, aldus de molenaar die volgend jaar al 30 jaar op de molen werkt en haar door en door kent.

In haar gloriejaren werkte de uit 1854 stammende molen De Hoop met twee maalkoppels maar een koppel is allang verdwenen en op die plaats komen nu de dynamo's voor de stroomopwekking. Ze zijn nog iets kleiner dan de verdwenen molenstenen. Bijkomstig voordeel: De molen komt weer beter in balans.

De realisatie van het project – kosten om en nabij de ton – wordt mogelijk gemaakt door duurzame energieleverancier Reggestroom uit Nijverdal die doormiddel van subsidies en crowd funding de benodigde gelden bijeen wist te brengen. “In de berekeningen is uitgegaan van 24 uur per week draaien om rendabel te zijn maar ik denk dat wij daar ver overheen kunnen gaan”, verwacht de enthousiaste molenaar. De wind gaat bepalen hoe hard de dynamo's moeten werken en niet andersom. Eindelijk dus molenstroom zonder veel extra werk want draaien doet de molen toch en hoe meer zij draait hoe beter voor het onderhoud”. Van de Beld verwacht dat als de proef slaagt er meer molenaars zijn voorbeeld zullen volgen en daarmee de financiële zekerheid van hun molens zullen vergroten.

“En zeg nou eerlijk. De meeste mensen kijken toch liever naar zo’n historische molen die stroom opwekt dan naar zo’n 80 meter hoog stalen gevaarte ergens midden in een landschap!”

Peter van der Molen

Malende visser of vissende molenaar

Een rondreis door vreemde culturen kan soms vraagtekens oproepen. Dat bleek maar weer toen ik in oktober door het poolgebied trok. Zowel in Noord Noorwegen als op de Lofoten en de Vesteralen had ik nergens ook maar de geringste aanwijzing gevonden die er op duiden dat hier vroeger molens zouden hebben gedraaid. Eigenlijk ook niet zo onlogisch want ik had daar ook nergens landbouw aangetroffen, dus ook geen graanakkers. Waar geen graan is hoeft derhalve ook niet gemalen te worden.

Als je dan boven de Poolcirkel ineens een grote molensteen en een aantal kleinere tegen een heel oud houten vissershuisje aantreft, dan roept dat vraagtekens op. Stromend water valt in de verste verte niet te ontdekken dus kan hier geen watermolen hebben gestaan. Als er dan ook geen graansoorten hier boven de poolcirkel te ontdekken zijn, welke functie kunnen deze stenen hier dan wel hebben vervuld? Wie het weet mag het zeggen.

Een mooi plaatje levert het in elk geval wel op.

Peter van der Molen

Extra middelen molenonderhoud

Als het eind maart twee weken redelijk goed weer dreigt te worden gaat molenmaker Roald Hans uit Vriezenveen de Pelmolens Ter Horst in Rijssen van nieuwe schaliën voorzien. Afgelopen zomer heeft molenaar Gerard de 9000 eiken dekplaatjes al van drie lagen conserveringsmateriaal voorzien.
(Wiek en Rad 2013 - 2)

Hans gaat eerst alle oude schaliën verwijderen alvorens de nieuwe te plaatsen en heeft daarbij droog weer nodig anders wordt het in de molen wel heel erg vochtig. De klus maakt onderdeel uit van een nieuw en ambitieus project – bovenop het bestaande onderhoudsplan – waarin de Stichting de Overijsselse Molen (SOM), het Overijssels Gilde van Vrijwillig Molenaars samen met de Monumentenwacht een extra impuls aan het molenonderhoud in Overijssel willen geven. Dat is ook nodig want uit recent onderzoek is gebleken dat het onderhoud van molens in deze provincie 10 % minder is dan het landelijk gemiddelde.

In het nieuwe project krijgen tenminste 25 moleneigenaren een extra onderhoudsimpuls doordat zij een extra financiële bijdrage van 20% van de onderhoudskosten tot een maximum van € 2000,- en een opleveringsinspectie door de Monumentenwacht tegemoet kunnen zien. Naast de Pelmolens hebben zich onder meer de Bökkers Mölle in Olst en de Nicolaasmolen in Denekamp voor dit project aangemeld.

In de volgende Wiek & Rad zal uitvoeriger worden bericht over dit onderhoudsplan dat een looptijd heeft van 18 maanden.

Peter van der Molen.

ARBO wetgeving nog steeds van kracht!

In tegenstelling tot wat veel molenaars en eigenaren denken is de ARBO-wetgeving op molens nog steeds van kracht. Molens waren, zijn en blijven gevaarlijke werktuigen, waarin zeer ernstige incidenten kunnen voorkomen. Uit onderzoek blijkt dat gemiddeld eens in de vijf jaar een molenaar tijdens zijn werk om het leven komt of blijvend letsel oploopt. Ook bezoekers, waaronder kinderen, kunnen letsel oplopen. Alle reden dus om inhoud te blijven geven aan de zorgplicht die eigenaar en molenaar vanuit hun rol, maar ook vanuit hun juridische verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid hebben.

Misschien is het eens verstandig om uw collega molenaars eens uit te nodigen op uw molen. Dat niet alleen voor de bekende kop koffie met koek, maar om ze eens kritisch te laten kijken naar uw molen. Zelf kijkt je zo over de gevaren heen. Een ander kijkt met een iets minder gekleurde bril naar je molen. Zij zien op andere molens soms veel beter wat er aan de veiligheid ontbreekt voor uw bezoekers. Nu is het niet de bedoeling dat uw bezoekers de molen betreden zoals op de foto, maar toch

Kees Scherjon

Geschiedenis van de SOM 1964

VERSLAG VAN DE STICHTING "DE OVERIJSSELSE MOLEN" OVER 1964

Evenmin als over het jaar 1963 zijn er over het afgelopen verenigingsjaar spectaculaire gebeurtenissen te vermelden. Het gereedkomen van enkele restauraties stemt tot verheugen. Verschillende andere werden voorbereid. Zij brengen zeer grote kosten met zich mede. Het is te betreuren, dat wanneer een restauratie eenmaal voltooid is, het onderhoud nog wel eens te wensen overlaat waardoor men eerder voor een nieuwe komt te staan dan bij voldoende zorg nodig zou zijn geweest. Wij hebben in het bestuur van de Hollandsche Molen bij herhaling gewezen op de noodzaak van periodieke controle op met overheidssteun herstelde molens.

Met de navolgende molens heeft onze stichting in het afgelopen jaar bemoeienis gehad:

WATERMOLEN VAN BELS IN DE GEMEENTE TUBBERGEN

De theeschenkerij blijft veel belangstelling trekken. In het verslagjaar moesten reparaties aan het molenrad worden uitgevoerd.

WATERMOLEN VAN FRANS IN DE GEMEENTE TUBBERGEN

Het bureau van het Oversticht heeft de taak op zich genomen, restauratieplannen voor te bereiden. De architect Vlaanderen heeft, nadat leerlingen van de R.K.H.T.S. te Hengelo(O) de bestaande toestand hadden opgemeten, een voorlopig schetsplan gemaakt. Het is te hopen, dat de voorbereiding van de restauratie niet te lang hoeft te duren, daar het gehele complex, nu de boerderij niet meer bewoont wordt, zeer snel achteruit gaat.

WATERMOLEN TE AZELO IN DE GEMEENTE AMBT-DELLEN

Er zijn besprekingen gevoerd met het bestuur van de Edwina van Heekstichting en de rentmeester van het landgoed Twickel om te komen tot een verdeling van de restauratiekosten. Onze stichting heeft een opdracht gegeven aan de architect Vlaanderen om een restauratieplan met uitgewerkte begroting en subsidieaanvragen gereed te maken. Helaas heeft deze architect na vijf maanden de opdracht moeten teruggeven. Een architect, die op zijn advies het werk zou voortzetten, heeft wegens gebrek aan tijd de opdracht eveneens moeten teruggeven.

MOLEN TE LONNEKER IN DE GEMEENTE ENSCHEDE

Ons bestuur was na de beëindiging van de restauratie vertegenwoordigd bij de feestelijke ingebruikstelling van deze molen, die een sieraad voor de omgeving is geworden.

MOLEN VAN DE ZWALUW IN DE GEMEENTE HASSELT

Ook bij de feestelijke ingebruikstelling van deze fraai gerestaureerde molen was ons bestuur vertegenwoordigd. Het is voor de heer van Mulligen en zijn vrouw, die beiden een grote liefde hebben voor het molenaarsbedrijf een grote voldoening geweest, dat de restauratie tot stand kon komen.

MOLEN TE VILSTEREN IN DE GEMEENTE OMMEN

De financiering van de restauratie van deze molen werd voorbereid.

MOLEN IN DE GEMEENTE HAAKSBERGEN

Zoals reeds in het vorige jaarverslag kon worden vermeld, heeft de gemeente deze molen van de eigenaar, de heer F.W.Otte, aangekocht. Door de technische dienst van de Hollandsche Molen is een restauratieplan opgesteld. Onze stichting heeft een bijdrage van f. 400,- in de restauratiekosten toegezegd.

MOLEN TE MARLE IN DE GEMEENTE WYHE

Tot ons leedwezen moeten wij melding maken van het heengaan op 75 jarige leeftijd van de eigenaar van deze molen, de heer H.C.Kelderman. De heer Kelderman had een grote liefde voor zijn molen, die enkele jaren geleden werd gerestaureerd.

DE PELMOLEN IN DE GEMEENTE RIJSSEN

Besprekingen, die zijn gevoerd door de technische adviseur van de Hollandsche Molen, hebben de verwachting gewekt, dat een oplossing voor het behoud van deze molen kan worden gevonden.

MOLEN DE LEEUW, OUDE MOLEN, IN DE GEMEENTE DIEPENVEEN

De restauratie van deze molen werd in het verslagjaar nagenoeg voltooid.

MOLEN TE WELSUM IN DE GEMEENTE OLST

Bij het bezoek dat ter gelegenheid van de jaarvergadering aan deze molen is gebracht, bleek, dat er na de restauratie nog steeds geen stenen waren aangebracht zodat de molen niet kon werken. Onzerzijds is de technische adviseur van de Hollandsche Molen onder wiens leiding de restauratie had plaats gevonden, hierop gewezen.

MOLEN TE ZALK IN DE GEMEENTE IJSSELMUIDEN

Bij de excursie na de jaarvergadering bleek, dat ook de restauratie van deze molen niet behoorlijk was afgewerkt. Bij de Planologische Dienst van Overijssel hebben wij, in verband met geruchten over de bebouwing in de omgeving van de molen, waardoor de landelijke sfeer zou worden verstoord, geïnformeerd naar het uitbreidingsplan met betrekking tot de omgeving van deze molen. De Planologische Dienst bleek van oordeel te zijn, dat "het huidige uitbreidingsplan en de hierin geboden bouw mogelijkheden weinig schade zullen aanrichten aan het dorpsbeeld van Zalk, waarin de molen een belangrijke en aantrekkelijke noot blijft vormen". Wij hopen, dat het oordeel van de Planologische Dienst juist is. Het zou buitengewoon te betreuren zijn, indien het belangrijke werk dat door deze restauratie is tot stand gebracht, door bebouwing in de omgeving zou worden bedorven.

SUBSIDIE-REGELING VOOR WERKENDE MOLENS

Het heeft ons getroffen, dat van de subsidieregeling, die aan de eigenaren van in gebruik zijnde wind- en waterradmolens bekend is gemaakt en op welke subsidieregeling deze eigenaren ook in het verslagjaar nogmaals is gewezen, zo weinig gebruik wordt gemaakt.

Op onze aanschrijving ontvingen wij slechts één reactie.

JAARVERGADERING

De jaarvergadering werd op 9 juni 1964 in Deventer gehouden. De belangstelling voor deze vergadering was weer zeer bevredigend. Na afloop werd een excursie gemaakt langs de molens aan de Ysseldijk (Marle en Welsum). Als laatste molen werd, toen het reeds donker begon te worden, de niet lang geleden gerestaureerde molen in Zalk bezocht. Deze tocht langs de IJssel behoort tot de mooiste die men in onze provincien kan maken. De in de laatste jaren gerestaureerde molens die men hierbij kan bezichtigen, vormen een bijzondere attractie voor deze landschappelijk zo bijzonder mooie route.

BESTUUR

Ter gelegenheid van de jaarvergadering werden de aftredende bestuursleden H.J.Blijdenstein, ir. G.Brunst, Mr. F.R.Crommelin en Mr. H.Dikkers herkozen.

FINANCIËN

Het saldo bedroeg per 31 december 1964 f. 8773,98 tegenover f. 4621,61 per ult. 1963. Wij zullen, afgezien van bijdragen in andere restauraties, vermoedelijk binnen afzienbare tijd een groot bedrag nodig hebben voor de restauratie van de molen van Frans.

FINANCIEEL OVERZICHT 1964

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Saldo rek.crt. 1.1.1964	f 4.621,61	Waterschapslasten/Be-	
Contributies/bijdr. '64	" 3.311,--	lastingen	f 54,93
Idem '65	" 242,50	Kst.secr./drukkosten	" 275,94
Rente Bank	" 50,24	Assurantie	" 282,60
Aflossing/Huur Bels	" 1.688,--	Opmetingen/Arch.kstn	
		Molen Frans	" 350,--
		Onderhoud Bels	" 114,55
		Bankkosten	" 6,25
		Diversen	" 55,10
		Saldo rek.crt.deposito	
		per 31.12.1964	" 8.773,98
	<u>f 9.913,35</u>		<u>f 9.913,35</u>

DAGELIJKS BESTUUR

Mr. M.C. Bergsma	voorzitter	"De Vigeboom", Wierden
Mr. P.J. Jebbink	secretaris	Bornsestraat 69, Hengelo (o)
Drs. E. van de Velde	penningmeester	Algemene Bank Ned. Almelo
Mej. A.E.J. Blijdenstein	adj. secr.esse	Stadsmatenstr. 1, flat 113
		Enschede
E. ten Cate, H. Ezn.		Wierdensestraat 51, Almelo
Prof. Ir. A. Kraayenhagen		Stationsweg 5, Zwolle